

עיונים והערות פרשת נח תשפ"ה

מאת מורינו הרב חיים דוב הלוי קעללער זצ"ל

יצר לב האדם רע", הוא מפני שאין בני אדם משתמשים בכח זה כראוי, ונמצא שהיצר הוא סיבה שיעבור האדם על רצון קונו. אבל אם היו בני אדם עושים ביצרם כמו תורמוס, לשלוק אותו פעם אחר פעם, אז לא די שמתגברים עליו אלא ג"כ מתמתק, וזהו שמתפללים "וכוף את יצרנו להשתעבד לך".

בורא נפשות רבות וחסרונן - הטוב שבתאות האכילה ועד"ז זכורני שבעת שגברה מחלתו של מרן הג"ר אליהו מאיר בלאך זצ"ל בסוף חייו, מחמת סמי הרפואה לא היה לו תאות אכילה, ואף כשהכינה הרבנית ע"ה מאכלים טעימים לא היה לו תיאבון לאכלם. ואמר אז שיכול הוא לקחת כל מיני סמים מרים לרפואה, אבל אין ביכלתו לאכול אם אין לו תאוה לאכילה. ואמר אז שהגיע להבנת נוסח הברכה "בורא נפשות רבות וחסרונן" - שכוונת הברכה שהקב"ה נטע בתוך האדם החוש שמרגיש חסרון ורעבון ומתאוה לאכול, שאם לא היו בני אדם מרגישים חסרון לא היו אוכלים והיו הכל מתים מחמת רעב, ורגש החסרון הזה ברכה וטובה לאדם מאת הבורא ית'.

ביכולת האדם לכוף את יצרו הרע ולמנוע עצמו ומחשבותיו ותאוותיו מכל מה שירצה

ויוצא לנו מזה למעשה, שביכולת האדם לכוף את יצרו אם יעבוד העבודה הצריכה לכך. ומזה עור, שלא היה הקב"ה מצוה צוויים ואיסורים בתורה אם לא שיש בכחנו לשמור אותם, וכמו שאמרו חז"ל (ע' עבודה זרה ג, א) שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו. ואף שנדמה לנו שקשה להתגבר ולכבוש את יצר הרע, באמת הדבר ביכלתנו, שאם נתחזק כראוי נוכל לשמור ולקיים את כל התורה.

ועל דרך זה כתב החינוך בביאור מצות לא תתאוה בית רעך (פ' ואתחנן מצ' תט"ז), וז"ל: ואל תתמה לומר, ואיך יהיה בידו של אדם למנוע לבבו מהתאוות אל אוצר כל כלי חמדה שיראה ברשות חבירו והוא מכולם ריק וריקם, ואיך תבוא מניעה בתורה במה שא"א לו לאדם לעמוד עליו. שזה הדבר אינו כן, ולא יאמרו אותו זולת הטפשים הרעים והחטאים בנפשותם, כי האמנם ביד האדם למנוע עצמו ומחשבותיו ותאוותיו מכל מה שירצה,

וירח ה' את ריח הניחח ויאמר ה' אל לבו לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם כי יצר לב האדם רע מנעריו וגו' (בראשית ה, כא).

"ומה מרים שבראתי אותן ממתקין לצורכך יצר הרע המסור בידיך על אחת כמה וכמה"

אי' במדרש תנחומא (פ' בראשית סי' ז'): אשר עשה האלקים את האדם ישר (קהלת ז, כט), לא בראו הקב"ה שנקרא צדיק וישר את האדם בצלמו אלא כדי להיות צדיק וישר כמוהו, ואם תאמר למה ברא יצר הרע שכתוב בו כי יצר לב האדם רע מנעריו, אתה אומר שהוא רע, מי יוכל לעשותו טוב, אמר הקב"ה: אתה עושה אותו רע, למה, תינוק בן חמש בן שש ושבע ושמונה ותשעה אינם חוטאים אלא מבן עשר ואילך ואז הוא מגדל יצר הרע. ואם תאמר אין אדם יכול לשמור את עצמו, אמה הקב"ה: אתה עשית אותו רע, למה, תינוק היית ולא חטאת, נתגדלת וחטאת, וכמה דברים קשים יש בעולם יותר מיצר הרע ומרים ממנו ואתם ממתקין אותן, אין לך מן התורמוס ואתה שוקד לשלקו ולהמתיקו במים ז' פעמים עד שהוא נעשה מתוק, וכן חרדל וצלף ודברים הרבה, ומה מרים שבראתי אותן ממתקין לצורכך, יצר הרע המסור בידיך עאכ"ו וכו', ע"כ.

"והנה טוב מאד - זה יצר הרע"

ויסוד הדבר הוא, שבאמת כח הנטייה שבאדם אל עניני עוה"ז אינו רע, והטעם שנטע הקב"ה בתוך האדם רגשי התאוה הוא מפני שהאדם בעצם הוא צלם אלקים ורצונו לרוחניות, ואם לא היה יצה"ר לא היה אדם אוכל ולא היה נושא אשה ולא היה העולם מתקיים.

וכזה אי' במדרש (קהלת רבה פרשה ג' פס' יא אות ג') והנה טוב - זה יצר טוב, מאד - זה יצר הרע, וכי יצר הרע טוב מאד", אלא ללמדך שאילולי יצר הרע לא בנה אדם בית ולא נשא אשה ולא הוליד בנים, שכן שלמה אומר (קהלת ד, ד) כי היא קנאת איש מרעהו, ע"כ.

והטעם שנקרא יצר "הרע", וכלשון הפסוק הזה "כי

(א) וע"ע בראשית רבה (פרשה ט' ס"ז) בגל' אחרת קצת.

עיונים והערות פרשת נח תשפ"ה

לטהר מסייעין אותו, וכמו שאמרו חז"ל שאם אדם רוצה להיות צדיק הקב"ה מוסר לו מלאך שמתנהג עמו בדרך צדיק, ואם אדם רוצה להיות חסיד הקב"ה מוסר לו מלאך שמתנהג עמו בדרך חסיד, עכ"ל, ע"ש עוד.

"בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין"

ודבר ידוע הוא שעיקר תיקון יצה"ר הוא ע"י עסק התורה, כמו שאמרו חז"ל (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו וכו', ע"ש – ויפה דקדקו חז"ל בלשונם שתורה היא "תבלין" ליצה"ר, שעל ידו ממתיקין אותו כלשון המדרש הנ"ל "ומה מרים שבראתי אותן ממתקין לצורכך, יצר הרע המסור בידיך על אחת כמה וכמה".

וברשותו ודעתו להרחיק ולקרב חפצו בכל הדברים כרצונו, ולבו מסור בידו, על כל אשר יחפוץ יטנו וכו', עכ"ל, ע"ש.

וע' בס' שמירת הלשון (שער התבונה פרק ט"ו) שכתב החפץ חיים שאחד מן הסיבות שנפרצו הרבה בעונות לשון הרע ורכילות ודומיהם ואין נזהרים בענין שמירת הלשון – הוא היאוש, שיצר הרע מפתה אותם שא"א לאיש מדיני לעמוד בזה אם לא שיפרוש לגמרי מעניני העולם. אבל שם הביא דברי המדרש הנ"ל שביכולת האדם להתגבר על יצרו ואף להמתיקו, דוגמת התורמוס וכן חרדל וצלף. וז"ל הח"ח: וכן הוא נמי בעניננו, שאם האדם יתן עיניו ולבו על דרכיו, ויהיה מוסכם אצלו לשמור פתחי פיו שלא יפתחנו כי אם לצורך ולא לדבר רע ומרמה, בודאי לא יבצר ממנו הענין הזה. והבא